

Vida i emocions: treballant amb diaris personals narratius a educació secundària

Valeska Cabrera Cuadros*
Laura Fuentes Quesada**

Resum

Aquesta recerca sorgeix del treball setmanal d'uns alumnes de 2n d'ESO. El treball consistia en l'escriptura de diaris personals i, per tant, de relats sobre les seves vides. La finalitat d'aquesta tasca era la de potenciar, d'una banda, l'escriptura i l'ortografia en la matèria de català i, de l'altra, treballar amb i des de les emocions. Els objectius de l'estudi són: analitzar com l'ús del diari narratiu va permetre d'enfortir els lligams emocionals entre una docent de català i els seus estudiants i, com els diaris poden ser una estratègia que possibilita treballar amb les emocions dels estudiants de secundària. Presentem alguns extractes dels diaris personals dels estudiants i les explicacions de la docent que ens han permès reflexionar sobre una educació que se centra en els seus protagonistes. Els relats van ser l'eix d'una proposta pedagògica que ens conviden a pensar en una formació del professorat que percebi la importància de les emocions en el procés d'aprenentatge.

Paraules clau

Històries de vida, narrativa, emocions, llengua catalana, secundària

Recepció original: 14 d'octubre de 2015

Acceptació: 9 de març de 2016

Publicació: 20 de desembre de 2016

Les nostres veus

Ens ha semblat que escriure aquest apartat a partir de les nostres veus era la millor manera de presentar-nos. Vam pensar en moltes opcions per escriure l'article, però vam decidir que les dues veus –com a autores d'aquesta recerca– estarien present, l'una com a investigadora i l'altra com a docent. Així, podem mostrar relacions amb les experiències viscudes, no com a font d'informació, sinó com a una possibilitat de dialogar per convertir en narració l'experiència compartida (Ventura, 2010). Les idees que presentem són camins de diàleg que conviuen en les formes de concebre el fet d'ensenyar i d'aprendre.

Com a investigadora vaig arribar a l'institut on treballava la Laura, per fer la meua recerca doctoral. Allà, feia acompanyament a docents de 2n d'ESO per conèixer la forma de treball en base a una idea globalitzadora de veure l'educació. Per a mi, era fonamental la forma d'estar i de sentir l'ensenyament, el qual motivava als seus docents i als seus estudiants. La meua recerca es va desenvolupar en l'àmbit curricular anomenat *Treball*

(*) Professora de secundària, llicenciada en Educació, màster en Recerca en Didàctica, Formació i Avaluació Educativa, i actualment doctoranda del programa Educació i Societat a la Universitat de Barcelona. Desenvolupa una recerca sobre currículum integrat i innovació en educació. Treballa com a documentalista al Projecte REDINED Catalunya que és una xarxa d'informació educativa que recull investigacions, innovacions i recursos. Adreça electrònica: vcabrera@ub.edu

(**) Diplomada en Educació Social. Té experiència en l'àmbit d'educació no formal en centres diversos amb població infantil i juvenil (centres de menors, centres oberts, centres de lleure, tècnica comunitària, treball amb persones amb disminució). Llicenciada en Psicopedagogia en l'àrea d'Orientació i en l'actualitat professora de secundària. Du a terme treball personal terapèutic i té interès en aplicació de tècniques a classe per treballar els aspectes de les emocions. Adreça electrònica: laura.fuente@4cantons.cat

Globalitzat que és una modalitat de treball basada en centres d'interès. La matèria engloba quatre disciplines (Ciències Socials, Ciències Naturals, Tecnologia, i Visual i Plàstica), les quals s'estudien de forma interdisciplinària a través d'aquests centres d'interès. La Laura era una de les professores d'aquesta matèria però, després d'un període amb ella, vaig conèixer també el seu treball en català. Amb la Laura vam començar a compartir reflexions i preocupacions educatives i aquestes han estat els nostres punts de partida.

Jo sóc la Laura, professora de català, de Treball Globalitzat i tutora d'un dels grups de 2n a l'Institut Quatre Cantons. Tot i que la meua especialitat és l'orientació, no exerceixo d'orientadora com a tal. Aquest institut és de nova creació i legalment es permet durant tres anys poder fer reclamació de professorat. Aprofitant això, i essent conscient del tipus de centre al qual volia anar, vaig tenir la gran sort de poder-m'hi quedar. Amb la Valeska ens vam conèixer fa un any en el mateix institut, ja que ella va fer observació de la nostra manera de treballar en una de les matèries pioneres del centre: TG (Treball Globalitzat). Entre nosaltres es va crear una relació molt especial. Potser per la seva proximitat i també per la meua capacitat d'obertura en què algú extern pugui veure com jo em posiciono davant el meu alumnat a l'hora de fer classe. Tenir una persona que vegi les coses des de fora i que després hi hagi feedback i intercanvi d'informació, m'és molt útil per tal de poder millorar alguns aspectes o potenciar-ne d'altres, en la meua manera de fer. Per a mi està sent molt emocionant, ja que els comentaris i els intercanvis d'informació que mantenim ella i jo, em fan veure la meua tasca educadora i em reforça o m'obliga a corregir la meua metodologia d'aula futura.

Des dels nostres rols, però, compartint totes dues com a docents inquietuds sobre com apropar-nos als estudiants, vam decidir analitzar i compartir el treball en base a diaris narratius que fan setmanalment els/les alumnes de català. Donem molta importància a la constància de l'escriptura narrativa que, per una banda, és una metodologia de treball que utilitza la docent en la matèria de català, però que té un valor significatiu per *conviure* i *reconèixer* les emocions.

La recerca es va dur a terme en un centre educatiu de secundària al barri de Poble Nou, Barcelona que va començar el seu projecte el curs 2011-2012. Cinc professors/es implicats en aquesta nova aventura van recollir moltes de les idees ja posades en pràctica a un altre centre¹ del qual ja provenien uns quants. És un institut amb alumnat de classe mitjana i a poc a poc anem trobant, amb els anys, que van arribant alumnes amb problemàtiques socials i personals més complicades que l'habitual. Però tot i així és un centre on la població d'estudiants no és conflictiva i la gran majoria són del barri.

L'institut s'ha destacat pel seu projecte innovador i per la personalització dels aprenentatges. Compta amb aules que permeten el treball diferenciat (de 22-23 alumnes per aula), a partir de l'ús de tecnologies i té un currículum integrat per centres d'interès. Aquest va ser definit per l'institut dins de la seva autonomia de centre. Un dels objectius del projecte és proposar pràctiques pedagògiques que motivin els estudiants i docents. La intenció amb aquesta manera diferent de fer és que l'alumnat creixi, amb autonomia, sàpiga valorar opcions, prendre decisions, s'organitzi i aprengui en el procés (Grau,

(1) El centre educatiu públic s'anomenava Badalona 9, el qual va tancar per motius de la marginalitat al barri de Badalona, allí atenien a una població altament vulnerable. Per tal cosa, l'administració va plantejar tancar-lo. A l'actualitat el Badalona 9 no existeix però es de gran importància perquè la idea del projecte actual de l'Institut Quatre Cantons va establir-se des de la reflexió que va sorgir d'allí.

2015). En el curs 2014-2015 va haver-hi un total de 350 alumnes, repartits en cursos de 1r a 4t d'ESO. L'estudi que presentem va ser de la classe de català de fos grups de 2n d'ESO, cadascun format per 22 o 23 estudiants.

Vida i emocions

Hi ha consciència, cada vegada més generalitzada, de la necessitat d'incorporar les emocions i els sentiments a la vida personal, professional i, sens dubte, a l'educació. De manera paradoxal podríem dir que les emocions mai surten de l'escola, però no sempre hi entren. Entenem que entrar a l'aula no significa sortir de si mateixos, ja que allí es dona una interacció personal que està en relació amb els/les altres i l'emoció es fa present, doncs l'ensenyament es considera una pràctica emocional (Hargreaves, 2000; Toro, 2014).

Dins la quotidianitat escolar, la dimensió emocional és viscuda per estudiants i docents. A la literatura hem trobat estudis de la dimensió emocional, però principalment amb alumnes més petits, d'infantil i primària (Darder et al., 2001; Toro, 2014). Per això, la importància d'aquest estudi, en el qual tractarem temes com les emocions, la narrativa, el valor de les experiències de les persones que es relacionen al centre educatiu i amb el món. En efecte, comencem des de la visió que a la secundària s'hauria d'estendre l'educació de les emocions, per continuar amb l'aprenentatge personal en aquest sentit. A nivell teòric, destaquem els estudis de Bisquerra (2005) sobre l'educació emocional en la formació del professorat. Tot i així les investigacions i publicacions de les emocions que vam trobar a secundària van ser escasses i les que existien es focalitzaven en la formació del professorat de diferents àrees com en les ciències experimentals i matemàtiques (Zembylas, 2005; Costillo et al., 2013).

Als Estats Units s'està veient un nou reconeixement que els factors socials i emocionals afecten el compromís acadèmic, els èxits i el nivell educatiu en els anys de l'adolescència. Davant d'això es pregunten què caldria per teixir aprenentatge social i emocional en la trama quotidiana de les escoles secundàries. El 1999 es va publicar un llibre (Gruwell, 1999) sobre l'experiència real d'una professora d'institut, Erin Gruwell², que feia classes a un grup d'estudiants d'un barri marginat de Long Beach (Califòrnia), després dels disturbis interracials de 1992. Ella va treballar amb diaris, plantejant que cadascun dels seus estudiants tenia una història per explicar i els va animar a que escrivissin un diari amb els seus pensaments i experiències. Els diaris dels nois i de les noies deixen de ser deures de classe i es converteixen en un instrument d'afirmació vital. En l'actualitat, des del 2013 es du a terme una recerca en profunditat de l'aprenentatge social i emocional en cinc centres de secundària ubicats en comunitats d'Estats Units. S'ha detectat que la majoria dels esforços sobre educació emocional tenen lloc en els graus de primària. Poc se sap com es treballa l'aprenentatge emocional a secundària,

(2) Com a professora de Llengua i Literatura va ingressar a un institut de secundària de Long Beach, Estats Units. En el seu primer dia de treball li van assignar l'aula 203 destacada per tenir alumnes que provenien de sectors violents. Gruwell va buscar la manera de penetrar en les vides dels joves. Sota la inspiració de les lectures que la professora els oferia, els estudiants van començar a escriure els seus propis diaris on naraven les seves experiències personals. Per a alguns d'ells aquesta classe era l'únic lloc on podien compartir les seves històries. L'experiència va ser la inspiració de la pel·lícula *The freedom writers diary* (2007), traduïda en castellà com *Diarios de la calle*.

vinculant-lo estretament amb el desenvolupament acadèmic (Cervone i Cushman, 2014).

En definitiva, disposem de moltes indicacions per considerar que les emocions tenen un paper fonamental en la nostra vida, perquè intervenen en la presa de decisions i en el desenvolupament personal i social. També comporten un gran potencial perquè les persones puguem comprendre'ns i conviure (Carpena i Gómez, 2006). Des de la psicologia es parla de la competència emocional: la consciència de les pròpies emocions, la comprensió de les múltiples emocions, expressar les emocions amb el llenguatge, la capacitat d'empatia i saber que és probable que l'expressió externa de les emocions no s'ajusten als sentiments interns propis o dels altres (Woolfolk, 2010). Ara, pensant en l'aprenentatge, la perspectiva psicològica-cognitiva de la teoria dels motlles cognitius afectius d'Hernández (2002), considera que el cognitiu configura l'afectiu i l'afectiu condiciona el cognitiu. L'autor parla de la intel·ligència socioafectiva que implica el coneixement i el govern de les cognicions, de les emocions i de les conductes, tant pròpies com alienes.

En un estudi d'Hernández et al. (2007) la problemàtica central era identificar els motlles mentals que beneficiaven l'aprenentatge. Fent una recerca amb 100 alumnes de primària van concloure que un dels elements afavoridors era la part emocional, o sigui, saber que el comportament està afectat per les emocions i que les emocions estan afectades pels continguts dels pensaments. Per tant, recomanava prendre consciència de les pròpies emocions. La pregunta seria: com potenciar les emocions i ser conscients d'elles als centres educatius? Segons els autors, la presa de consciència es podria fer a través de les pròpies situacions d'aprenentatge i de les experiències personals expressades en grup, o si escau, individualment.

Com diu José María Toro, mestre de primària, «sense emoció no hi ha escola, ni pedagogia, ni vida» (Toro, 2014, p. 65). Treballar *des de* i *amb* les emocions comporta un aprenentatge possible. Les persones som una totalitat. Les emocions no les podem separar de la cognició, «perquè els pensaments estan amarats de sentiments i els significats personals depenen dels afectes» (Darder et al., 2001, p. 27). No es pot crear una dicotomia entre emoció i cognició, perquè no necessàriament la cognició ha de ser racional i l'emoció irracional. Tots dos processos formen un entramat dialèctic que dóna un sentit coherent al coneixement i a l'acció (Darder et al., 2001).

Si reconeixem les nostres emocions, podem avançar en la presa de consciència sobre com les valorem o reprimim; les podrem integrar en la nostra vida. El treball amb les emocions, el reconeixement del que estem sentint, ens pot ajudar a regular els conflictes, a millorar les relacions amb els altres, a conèixer-nos millor i des d'aquí decidir com volem actuar (Hargreaves, 2000). Per altra banda, no podem oblidar la forta vinculació entre emocions i cos, doncs no tenim un cos, sinó que som un cos. En tractar les emocions mirem noves perspectives sobre la finalitat de l'educació i es reconeix la importància d'incorporar diversos àmbits: corporal, cognitiu i afectiu (Darder, 2011; Sánchez i Sánchez, 2015). Valorem l'intercanvi permanent entre l'interior (jo) i l'exterior (els altres, el món, l'univers), perquè les vivències emocionals i afectives del subjecte intervenen i condicionen el seu desenvolupament personal i social i, per tant, l'aprenentatge (Darder, 2011).

Què ens aporta el fet de treballar amb les emocions? Ens aproximem a la valoració de nosaltres mateixos, de les altres persones i de la realitat; permeten, també a l'estudiant desenvolupar-se i créixer de forma integral. Si a l'escola no es tractessin les emocions, seria una realitat desconnectada de la vida, perquè no es pot viure sense emocions (Sánchez i Sánchez, 2015). Cal que els estudiants entenguin el perquè del que es fa, per comprendre el seu entorn, les seves relacions i a ells mateixos. Sánchez i Sánchez (2015) senyalen que «conèixer el que s'està fent, saber expressar i gestionar és una eina que serveix més enllà de l'aula» (p. 88), ja que possibilita un creixement personal que es veurà reflectit en les relacions socials tant dins com fora del centre educatiu. Els textos narratius podrien ser un estímul a la capacitat d'expressar per escrit temàtiques i/o experiències decisives (Ventura, 2010), relacions familiars, parlar dels afectes, de crisi, de les seves mirades sobre els adults i del món (Pérez, 2002).

Formació del professorat i educar des de les emocions

Per educar *des de* i *amb* les emocions cal una formació del professorat no tan sols professional sinó a nivell personal. Com a docents ens construïm en la nostra quotidianitat i és molt important que siguem conscients del nostre desenvolupament personal perquè sempre està present, és a dir, la nostra essència i el que som ens acompanya en tots i cadascun dels rols que assumim al llarg de la nostra vida (Sánchez i Sánchez, 2015). En aquest sentit, estan els programes de competències emocionals en formació inicial i en la formació permanent hi ha programes per als centres educatius (Bisquerra, 2005).

En la formació docent inicial i permanent es planteja introduir elements d'educació emocional a la pràctica docent, com per exemple en les tutories, però tenint la mirada en totes les àrees acadèmiques. La qüestió no és què ensenyem, sinó com ho ensenyem i perquè això funcioni es recomana un treball en equip entre el professorat (Bisquerra i Pérez, 2012). En conseqüència, necessitem una formació que atorgui a les emocions un paper principal.

En les converses que vam tenir –docent i investigadora–, vam plantejar la necessitat d'una formació del professorat que deixi sortir les emocions. La investigadora va plantejar algunes preguntes a la docent que a continuació presentem amb les seves respostes:

- Quina importància li dónes a la formació personal dins de la formació docent?
- Com has desenvolupat aquesta àrea a nivell personal i professional?
- Va ser un àrea que s'hagi plantejat en la teva formació pedagògica?

Expressem les seves respostes, tal i com les va donar:

Penso que és important el fet de tenir una formació personal de caire emocional dins la formació docent. Si bé és cert que dins la formació permanent hi ha cursos relacionats amb els aspectes emocionals, només es donen pinzellades, i amb això en fas poc. A més a més, tot el professorat no està interessat en aquests temes i això evidentment és un handicap a l'hora de voler connectar amb el grup d'estudiants. Personalment considero que el fet que hagi passat per cert tipus de teràpies que m'han fet connectar més amb mi mateixa, trobar-me gent important amb la qual, poder compartir punts de vista, casos escolars, m'ha fet plantejar-me certes dinàmiques i maneres d'apropar-me als meus estudiants. Però també hi ha una vessant personal. És el meu cas: m'agrada l'aproximació als meus alumnes, fer-los saber que sóc la professora, però al mateix temps fer-los saber que estic allà pel que necessitin.

Tinc la gran sort que abans d'estudiar Psicopedagogia vaig fer Educació Social. És a dir, formació molt específica d'ajuda a certa població. Per tant, considero que tinc cert bagatge amb el tracte i el contacte amb la gent, sobretot amb població infantil i juvenil. Durant aquests estudis van haver-hi matèries relaci-

onades amb psicologia social, sociologia, antropologia social, matèries optatives relacionades amb àmbits diversos per tal d'especialitzar-se (el meu cas va ser en animació sociocultural), entre d'altres. Per tant, la part teòrica va ser prou àmplia.... però a l'hora de la veritat el que compte és l'experiència i el que ella t'aporta. Pots tenir molts coneixements... però si a la pràctica no ets capaç de desenvolupar-te i buscar solucions als obstacles o problemes que et van sorgint... has begut oli.

Per això, vaig afegint tècniques i maneres diferents per a tractar diversos temes des del diari o des d'activitats de tutoria, de tipus emocional. La meua actitud davant del que els ensenyo i el que m'ensenyen, és importantíssim per a mi. Quan algú em pregunta de què treballo, es queden al·lucïnats dient que allò m'ha d'agradar molt per a fer-ho... i sí, els responc orgullosa, que tot i que em cansi molt, és una gran satisfacció veure com alumnes de fa anys, ara encara es posen en contacte amb mi per a explicar-me que tal els va tot, per a mi això és un motiu per a seguir educant... les llavors van donant el seu fruit.

Relats de l'experiència

L'estudi és qualitatiu ja que s'analitza l'ús de diaris d'estudiants de 2n d'ESO i es veu els efectes que produeix el treballar amb aquest tipus d'eines sota la percepció de la professora de català que utilitza aquesta metodologia. Sobre la base del mètode biogràfic ens connectem amb històries de vida que contenen una descripció dels esdeveniments i experiències importants de la vida de les persones. En la reconstrucció d'històries de vida, l'anàlisi consisteix en un procés d'entesa i empatia amb el relat, de manera que en el resultat es captin els sentiments, maneres de veure i apreciar les perspectives de vida, però sobretot, ens permet pensar en el quefer educatiu (Hernández, 2011; Contreras, 2015).

Això suposa una forma especial de mirar l'educació «no com un objecte que s'estudia des de fora, sinó com una experiència que es mira des de dins, des de la seva pregunta existencial, des de com la viu qui està educadament implicat en ella» (Contreras, 2015, p. 18). Completant el seu cicle, s'espera que els que llegeixin els textos d'indagació narrativa s'impliquin «en repassar les seves pràctiques i la manera en què es relacionen amb altres» (Clandinin, 2013, p. 51), obrint així noves possibilitats d'experiència. Com han escrit Connelly i Clandinin (1988), és el currículum dels teus estudiants, el seu saber i la seva experiència, el que està sota la teua guia i cura.

Contreras (2015) expressa que la narració, per la seva pròpia naturalesa, posa en joc situacions amb un potencial pedagògic. Una narració posa en relació personatges i esdeveniments, vides concretes i experiències de vida. Aprofundir narrativament suposa aprofundir en les vides i en les experiències que es viuen.

Les històries de vida ens han permès conèixer, investigar i analitzar diferents categories de les experiències d'estudiants d'ESO i de la seva professora de català, considerant: 1. Històries de vida personal; 2. Què ha possibilitat a nivell relacional l'ús del diari i 3. Com el diari pot ser una estratègia per treballar les emocions.

Respecte a l'elaboració de l'escriptura, amb la professora de català hem quedat per fer entrevistes obertes, on hem conversat sobre les seves motivacions, perspectives d'educació, desafiaments i experiències educatives. En la mesura que va anar avançant l'any acadèmic va sorgir el tema dels diaris i per escriure aquest article, ella ha elaborat un relat sobre el seu propi procés. Ambdues –investigadora i docent– anàvem compartint reflexions a través de diàlegs –expressats oralment i a través de l'escriptura compartida–, on es respectava la veu de la professora i fent dialogar amb anàlisi de la investigadora (Apolline, 2011).

Sentit del diari

Aquesta tècnica ja la vam utilitzar el curs 2013-2014 les professores de català amb l'alumnat de 2n d'ESO. En el curs 2014-2015 l'hem tornat a plantejar per a treballar la part de la narració, amb el gènere del diari personal. Pensem que aquest és una manera de connectar-se emocionalment amb ells i amb elles, i si ho fem, podem aconseguir molt més d'ells/es. De fet, amb una de les professores de música de l'institut hem comentant la possibilitat de treballar en totes les matèries des de la vessant més emocional, doncs des de la nostra experiència en català, dóna més bons resultats. Això és una feina a plantejar a la resta d'equip educatiu i mirar com es podria fer a nivell general.

Com vaig veure que en l'anterior curs 2013-2014 donava prou bons resultats, vaig pensar en tornar a fer-la. La idea era escriure un diari setmanal que permeti seguir amb la temàtica de la narració, però en format diari, ja que és un dels continguts que nosaltres treballem en la matèria, amb el que això implica: tipus d'escriptura més lliure, trobar el propi estil, parlar de dubtes que tinguin, inquietuds, sentiments, emocions i, de fet, escriure pel plaer d'escriure allò que vulguin. Per a mi el contingut i la coherència amb què s'expliquen les coses és important. Les faltes d'ortografia també ho són, així que les destaco per tal que evitin tornar a fer-les. El com treballem el tema de les faltes és molt visual. Ells tenen una llibreta diccionari, on van apuntant aquelles faltes que els remarco i hem d'iniciar un joc en grup per a veure si són capaços de poder escriure correctament aquelles que més es repeteixen (això encara està pendent de fer).

La idea del diari no era una simple successió de les tasques i activitats tradicionals que contingués el currículum. Provava de treballar l'escriptura i l'ortografia en català, i a la vegada suggeria posar en el centre el fluir quotidià de les emocions, per viure-les, habitar-les, expressar-les i comunicar-les. O sigui, que els diaris tenen la capacitat per penetrar en els àmbits subjectius i individuals. El que converteix al diari en un important document per al desenvolupament personal, és que es pot contrastar tant l'element objectiu-descriptiu com allò reflexiu-personal (Zabalza, 2004).

És molt important el paper que atorguem al llenguatge com a vehicle a la lliure expressió, per a l'expressió personal i per a la comunicació (Darder et al., 2001). El diari es va proposar en base a una escriptura lliure, sense establir temàtiques, en el qual es poguessin expressar des de la confiança, que en cada cas serà diferent perquè depèn de múltiples factors, entre ells, dels llaços personals i de la proximitat que han establert els estudiants amb la professora.

El dia que vam començar a parlar amb la Laura dels diaris que feien els seus estudiants, la vaig trobar a la sala de professors de l'institut. Estava asseguda a la cantonada on freqüentment s'ubica. Al seu voltant tenia unes 20 llibretes. Allí, la Laura em va comentar l'ús del diari i el significat que tenia per a ella i va dir que una de les coses que li preocupaven era que a vegades els relats no eren profunds, que potser no podia explicar amb claredat, a tota la seva classe, el sentit d'escriure des de les emocions. Vam comentar que aquella sensació era una conseqüència de la llibertat que havia proposat la Laura als estudiants a l'hora d'escriure, que els temps i els espais personals eren processos lents. Havia donat un treball, que era íntim, que requeria un període per tal que aconseguissin punts de fluïdesa per escriure, per tal que sortissin amb més facilitat la confiança i per explicar les pròpies històries. Era una xarxa relacional entre ella i els seus estudiants. O sigui, una proposta d'activitat de relació, d'autonomia i de desenvolupa-

ment intel·lectual i afectiu que necessitava un temps per aconseguir un reconeixement personal.

L'escriptura es converteix en un llenguatge íntim que comunica les coses personals. Vam descobrir que amb l'escriptura es podria tenir un món interior propi (López, 2001) que s'exterioritza i es comparteix en la relació docent-alumne. Diversos estudis parlen de l'ús del diari com a document de pràctica i recerca dels docents a l'aula (Zabalza, 2004; Porlán, 2008) però la utilització periòdica del diari permet reflectir el punt de vista de l'autor sobre els processos més significatius de la dinàmica en la qual està immers. Poden ser una guia per a la reflexió també de l'alumnat. L'educació té el repte d'afrontar als joves punts ètics, emocionals i intel·lectuals i, per aconseguir l'objectiu, requereix una reflexió personal i una activa interacció amb altres. Facing History and Ourselves, una organització educativa internacional d'Amèrica del Nord, planteja el paper que l'educació pot i ha d'exercir en la preparació dels joves per participar, acuradament i activament, en les societats democràtiques, sobre la base de la identitat de la participació responsable civil, ús de documents històrics i literaris, i les històries dels individus i grups. Tot plegat per ajudar els joves a descobrir la capacitat de la gent per influir en els esdeveniments. Així, s'enllacen els continguts de la història –com a ciència– amb els problemes quotidians que ells/es s'enfronten en les seves vides. Mitjançant l'ús d'aquest mètode, els estudiants s'adonen que les seves decisions són importants i que poden ser agents de canvi positiu. Crear una relació emocional a classe amb el contingut històric fa ressonància en què els adolescents treballen les seves pròpies històries (Barr i Bardi-ge, 2012).

La forma de relacionar-se de cada persona especifica un determinat espai enèrgic i relacional a la classe i propicia una manera singular. Això és el que dóna caràcter a les nostres accions i a les relacions que construïm en base a elles. Les emocions especifiquen l'espai en el qual cadascú està i conforma el que podem veure, tant adolescents com a adults (Toro, 2014). En conclusió, comprenem que les emocions convoquen, vinculen i ens situen en el que fem i vivim, però tenint una actitud de respecte amb els temps i amb la singularitat de cadascú.

Relats de la docent

Cal dir que alguns alumnes s'han implicat més en la narrativa, però hi ha altres a qui els costa, bé perquè no els interessa, perquè simplement no volen explicar res més personal o bé no saben com fer-ho. Per intentar evitar aquest últim punt, abans de començar l'activitat del diari, els vam mostrar un exemple de primera entrada del llibre *Diari d'una adolescent* de Phoebe Gloeckner. En aquesta primera entrada havia de sortir informació d'ells i d'elles, la seva descripció física i psíquica, la seva família, els seus interessos. També els vaig mostrar exemples de diaris personals meus (sense entrar en detalls, els vaig mostrar algunes de les meves entrades). Tot plegat a fi que veiessin un tipus i que se sentissin amb la llibertat de poder escriure, dibuixar, acompanyar amb fotos, amb tiquets..., les seves explicacions. Aquesta primera entrada tots/es la van fer molt bé, però com he dit, a mesura que hem anat avançant en l'activitat, algunes persones descriuen el que han fet durant el cap de setmana sense aprofundir gaire, mentre que en d'altres es veu l'interès i l'esforç.

He anat comprovant que el dia de recollida dels diaris estan desitjosos per donar-me'ls. De seguida, esperen que els retorni corregit, ja que acostumo a fer-los comenta-

ris, a posar-los *emoticones* segons el que m'escruien. Hi ha molts que han convertit el diari com un pont de relació amb mi i de fet, directament, em pregunten coses, dubtes, recomanacions (i jo els dono respostes). Els agrada el fet que jo els posi comentaris, ells/es reben que jo m'ho llegeixo amb atenció. És divertit, perquè m'adono que tot i que els faci recomanacions i els corregeixi les faltes més greus, tenen més en compte els comentaris que per a ells són més propers, que no les meves recomanacions. Tot i així, això deu servir-los com a teràpia i penso que de forma inconscient deuen quedar-se amb algunes correccions, perquè alguns/es d'ells/es han millorat moltíssim a l'hora d'escriure la seva redacció, les frases les fan amb més coherència, són capaços de posar més punts i comes i, fins i tot, utilitzar vocabulari variat.

Reconec que fer aquest tipus d'activitat em fa connectar més amb l'alumnat. El fet que vegin que tu també estàs implicada, llegint allò que escriuen, donant feedback a la informació que et comparteixen, fa que s'estableixi un vincle especial. Em considero una professora molt exigent, però ahora veuen que estic pendent de les seves històries. Crec que es crea complicitat amb ells/es. Encara que, insisteixo, no és amb tots/es, perquè cadascú és diferent i pot ser que hi hagi alumnat a qui li agradi la meva forma d'estar a l'aula o les activitats que es plantegen, mentre que a alguns altres no els interessi. Però això és part de la diversitat.

A finals del segon trimestre he volgut incidir en la importància de poder connectar amb les seves emocions i que aquestes fossin presents en el que escrivien. Aprofitant que a tutoria estàvem tractant el tema de les emocions, a Sant Jordi la temàtica del text que havien de fer estava també relacionada amb els sentiments i a català estàvem practicant el tema de la puntuació. Vaig aprofitar i vaig plantejar un petit exercici amb ells i elles. Es tractava d'un text creat per mi mateixa i en format de diari. Aquest petit text l'havien de puntuar (ja que li faltaven punts i comes). Però el que era diferent és que parlava en primera persona sobre les meves sensacions a classe en les últimes setmanes, les preocupacions que se'm plantejaven el dia que el vaig presentar i les meves inquietuds. L'exercici em va servir per a recordar-los les coses a tenir en compte a l'hora d'escriure i també expressar les meves emocions.

El petit escrit lliurat a cada alumne tenia 2 objectius:

- Que practiquessin la puntuació en un text.
- Poder expressar, com a docent, la seva reflexió.

Títol: Inquietuds

Porto uns dies preocupada. De fet fa unes setmanes no se què passa a les classes, potser és que no enseño prou bé. Crido massa. No els arriba el que explico. D'altra banda, els meus i les meves alumnes poden estar cansats o cansades, però jo també ho estic...i molt. M'agradaria un pèl de sinceritat, de proximitat, de feedback amb tots/es per intentar millorar, si és que és meu el problema. Fins i tot, em podria servir per reflexionar durant les vacances quines són les coses que cal millorar. A part de descansar, tindrè temps per poder organitzar-me millor i encetar ja el tercer i últim trimestre que, sense dubte, serà l'últim abans de l'estiu, època tan desitjada per tots/es.

Quan els vaig preguntar si els sonava la història...ells/es de seguida van identificar que els protagonistes eren ells/es i jo. Les reaccions de les dues classes van ser diferents. El grup de 2n B van preguntar què volien dir certes paraules de la redacció que no coneixien, com feedback i proximitat. Al mateix temps, van reconèixer que era veritat el que deia, però no van saber anar més enllà. Tot i així, alguns d'ells/es van dir que si la

pròxima setmana era la última entrada de trimestre la farien més especial, no només per ser la última, sinó també pel que jo els vaig plantejar (què era el que volia que escriuissin). A la setmana següent, quan vaig tornar a recollir els diaris, molts d'ells/es havien fet un canvi a l'hora d'escriure...i fins i tot una de les noies del grup va utilitzar la paraula «feedback» en el seu discurs, considerant l'escrit que els havia llegit anteriorment.

En canvi, la reacció del grup 2n A va ser diferent. Tots/es van començar a verbalitzar que no s'entenia el text perquè no estava puntuat i es van centrar en els aspectes més formals. Però quan vam entrar més en el contingut, de seguida van puntualitzar que era una entrada d'un diari i concretament feta per mi, ja que hi havia paraules que ells associaven amb la meua persona. Al principi van dir que a vegades em veien nerviosa, o malhumorada i que llavors ells/es no s'esforçaven gaire. Això em va entristir, perquè no m'ho havia plantejat i pot ser que tinguessin raó. De vegades, he arribat malhumorada d'una altra classe perquè la dinàmica no anava bé, perquè no havien fet la feina, perquè vaig haver de cridar molt l'atenció i perquè jo també tinc una vida personal que a vegades influeix en el meu dia a dia.

Vaig veure que els costa identificar que, tot i que jo tingui certes actituds que a ells els faci no estar en la matèria, ells/es també són responsables del que pugui passar a classe. Per tant, les dues parts ho són. Això va donar peu a seguir parlant del tema. La conclusió d'ells/es va ser que seria interessant que jo afluiqués amb la meua actitud i que ells/es pugessin quant a implicació.

El que vaig poder recollir de l'experiència va ser positiu, ja que ells/es van veure que la Laura, la seva professora, tot i que pugui a vegades estar malhumorada, ser exigent, és també divertida i alegre, i per tant, poden identificar que *estic allí amb tot el que sóc*.

Tot plegat em va fer pensar que tot i que vaig plantejar l'activitat a final del segon trimestre, això pot donar peu que agafin una idea real del que volem i puguem aplicar-ho en condicions de cara al següent trimestre.

El que no he fet mai és llegir o compartir alguna de les històries d'ells/es amb la resta. Hi ha un compromís ètic per part meua, en el qual ja els vaig dir que el diari era una eina entre cadascun d'ells/es i jo i que ningú més havia de llegir-lo. Tot i així, per aquest article, els he demanat permís per a utilitzar exemples seus per poder aprofundir en el tema que estem tractant. Davant de tot, el respecte a la intimitat.

Relats de vida

A continuació presentem alguns dels relats dels estudiants i comentem algunes de les experiències enriquidores que vam viure.

Alumne 1:

Tothom hem tingut dificultats en la vida. Des de petita he tingut dificultats per relacionar-me, sempre he tingut tímida i em posava vermella i tartamudejava. Quan vaig començar l'institut em vaig posar un propòsit: deixar la tímida i començar a fer nous amics. Avui, amb molta satisfacció puc dir que ho he aconseguit, he fet noves amistats i he après a relacionar-me. Ho he aconseguit amb esforç i valentia i tinent en compte que em servirà per un futur.

Alumne 2:

La setmana passada vaig estar molt sensible, la veritat és que no sé perquè. Dimecres va ser el pitjor dia...va ser el dia en què més petita i malament em vaig sentir. Al matí va ser tot normal, com cada dia,

però a la tarda...primerament la meva mare i jo vam anar a l'òptica a fer-me unes noves ulleres. Em vaig sentir fatal després de sortir perquè la meva cara amb les noves ulleres es reflectien en el mirall de la petita taula i no m'agradaven gens i estic segura que no m'acabaran agradant com em va dir la dependenta. En arribar a casa estava molt cansada així que vaig posar-me el pijama i vaig començar a plorar.

Alumne 3:

Hola Laura! A l'altra entrada hauria d'haver parlat del dia del meu aniversari, però com estava tan emocionada amb la sèrie no ho vaig fer. El meu aniversari en realitat va ser el 8 de novembre, però els meus amics m'ho van celebrar divendres passat. Hauria sigut una festa sorpresa si no fossin tan... dissimulats.

Vam arribar amb la Paula a Diagonal Mar i després a un cafè on hi eren tots amb un pastís fet de donuts. (...) M'ho vaig passar molt bé aquell dia.

Alumne 4:

La mala notícia de l'any és que al meu avi al final no li han pogut salvar la cama i dimecres a les 12 del migdia el van entrar a quiròfan per amputar-li. Ara ja no té cama, li posaran una pròtesi i li enviaran al mateix centre de recuperació on era la meva àvia. La bona notícia és que el meu avi no té el que es diu membre fantasma, que és quan una persona s'imagina que encara té la cama i que la nota. Això vol dir que no troba a faltar la cama i ha sigut molt valent. (S'adjunta un dibuix de mi mateix sobre com em sento).

Alumne 5:

Benvolgut diari, avui explicaré tot el que vaig fer a Pakistan.

Vaig pensar d'anar a l'escola d'allà però el professor del meu poble va dir que seria millor anar-hi a l'hivern, perquè a l'estiu feia molta calor i no hi havia electricitat per posar ventilador. Tampoc vaig anar a l'hivern perquè era el casament del meu germà i ens vam traslladar a la nova casa nostra. (...) Els deures de vacances els vaig fer amb molta dificultat, perquè no hi havia electricitat per tenir wifi. També va venir un festiu que es diu Festa del Sacrifici que, el vam celebrar entre tots els meus familiars. Doncs crec que això és tot el que vaig fer i la resta dels mesos vaig estar dormint o jugant.

Alumne 6:

Ja comença febrer i ens estem aproximant a Carnestoltes, també a l'Any Nou xinès i a la Setmana Sant. (...) L'Any Nou xinès serà el 19 de febrer, nosaltres ho celebrarem amb un dinar molt especial a les 00:00.

Dissabte la meva cosina i jo ens vam recordar de fer uns deures del col·legi Xinès. A la nit vam començar a fer-los, eren molts però fàcil. Avui, la meva mare se'n va anar a la Xina per celebrar l'any nou, se'n va anar a les 08:00, la trobaré a faltar. (Finalitza el seu escrit amb les paraules claus en xinès com: Xina, mare, adéu).

Alumne 7:

Títol: M'encanta escriure

He descobert que m'encanta escriure. Després que tu, Laura, vas promoure a fer la relaxació 5 minuts abans de començar la classe, m'he sentit molt còmoda. Quan ens dius que tanquem els ulls i ens dius coses relaxades, de cop i volta deixo de sentir-te i m'imagino que estic en un camp, corrent d'alegria i cridant: sóc lliure. D'això vull parlar, era un dimecres i com tenia tota la tarda lliure vaig començar a escriure sobre un moment de la meva vida, moments en els que he volgut sentir-me lliure. Va haver una època en la que jo vaig deixar de menjar per causa de l'ansietat i per causa del meu pare. Quan ho vaig escriure no va ser en primera persona, sinó sobre una noia amb nom que vaig inventar, com que la noia havia passat pel mateix que jo. Parlava sobre què és la llibertat i quines classes de llibertat hi ha. Escribia sobre la llibertat de sentir-me bé, de saber que ets estimada per algú. Escriure em fa sentir feliç, perquè puc expressar els meus sentiments.

Vam fer una selecció de relats en els quals es pot veure algunes de les experiències i sentiments que van compartir els estudiants. Per la gran extensió de cada diari, vam presentar extractes. Si bé mostrem el que van escriure, van haver-hi escrits que expressen un valor significatiu per la seva evolució, perquè mostren com un/a estudiant millora per exemple, la seva ortografia, la gramàtica i la puntuació, però sobretot com van

comprentent el seu món. Algunes de les escriptures són molt profundes, tracten els seus punts de vista, les preocupacions que tenen, com viuen el seu procés de creixement i de transformació amb l'entorn amb el qual es relacionen.

Sobre els relats la Laura ens explica:

Concretament hi ha un alumne, al qual li faig seguiment des del curs passat. És un alumne que va venir de primària amb greus mancances, sobre tot a nivell comunicatiu i social. El treball diari, el parlar personalment amb ell, utilitzar sempre el reforç positiu i l'humor, la coordinació amb la mare, amb la psicòloga, amb la resta de docents i la constància va ajudar a que el noi evolucionés d'una manera impressionant. Aquest curs nou, a català hem tingut la possibilitat de fer l'activitat del diari personal, el qual ha servit com a pont d'unió entre ell i jo. Ha sabut explicar moltes coses que no hagués imaginat mai. Durant una temporada, va estar molt rebel, abocant el seu malestar sobre mi degut a circumstàncies personals i familiars. Això ho vaig saber posteriorment. Amb la història de Sant Jordi que vam fer fa unes setmanes va donar-me les gràcies per un consell que li vaig donar en algun moment. En acabar de llegir la seva història se'm van posar els pèls de punta de l'emoció i no vaig poder evitar que se'm caigués una llàgrima. Per aquestes petites coses, crec que val la pena la meua feina.

Conclusions

En els estudis vinculats a la narrativa podem trobar relats escrits en primera persona de tipus autobiogràfic (Apolline, 2011; Hernández, 2011; Contreras, 2015). També hi ha els diaris de classes fets per professors o alumnes que tracten processos d'aprenentatges, pràctiques quotidianes i experiències educatives (Zabalza, 2004; Porlán, 2008), però el treball més freqüent amb diaris d'estudiants de secundària com a espai per expressar les seves emocions, sentiments i experiències és una pràctica poc utilitzada. Ja vam veure que incloure aquestes temàtiques era més comú en educació primària (Darder et al., 2001; Cervone i Cushman, 2014; Toro, 2014) i en situacions puntuals com a principi de curs o per redactar la història familiar. De totes maneres, hem d'especificar l'experiència citada al principi de l'estudi de la docent d'Estats Units i dels seus alumnes que vivien en un barri marginal i que van explicar el treball personal i emocional que feien amb diaris freqüents (Gruwell, 1999). Això demostra que la tècnica narrativa dels diaris són una eina possible per a treballar des de i amb les emocions.

Com a conseqüència de la recerca presentada podem dir que treballar amb relats de vida permet tractar temes que remouen les emocions, perquè l'escriptura fa que la persona es connecti amb si mateix, ja que han de pensar per decidir què expressar, cosa que s'ha pogut veure durant el desenvolupament del procés. Al principi, els escrits eren més simples però després van tocar temes més profunds.

L'educador(a) ha de submergir-se en un espai-temps i d'autopercepció a una dinàmica autosensitiva que li permeti treballar, actuar i reflexionar sobre la importància que li dóna a les emocions seves i la dels estudiants. Si l'educació és el lloc de la relació, de la trobada, necessitem obrir l'art de l'espera, l'atenció i l'espai en nosaltres com a docents (Molina, 2013).

Educar es fa en relació (Molina, 2013) i aprendre és donar sentit a l'experiència trobant un lloc propi en el món (López, 2001). En l'estudi vam veure que les emocions no solament van estar en els diaris, perquè com va dir Toro (2014) l'atmosfera emocional està a la vivència contínua i habitual i això es considera importantíssim a les classes de català que hem presentat. En el marc teòric, vam considerar l'aportació d'Hernández et al., que des de la psicologia cognitiva plantegen que l'escola no ha d'estar centrada només en les competències intel·lectuals per incrementar l'eficiència sinó, d'una manera

especial, en les autocompetències emocionals. L'escola no és diferent de la vida, ja que molts aspectes que ens ajuden a saber viure també ens ajuden a ser més eficients (Hernández et al., 2007).

Hem proposat un exemple de com treballar les emocions amb el diari personal setmanal, però les activitats i tasques que podrien fer-se són moltes. Sobretot, destaquem que les emocions han d'estar presents a l'aula com a aprenentatge per a la vida i amb una dinàmica que el docent li doni la suficient importància. També comentem una pràctica que va començar a fer la Laura en les classes de català. Com s'explicava en el relat 7 de l'apartat anterior, els primers 5 minuts són per meditar amb música, mentre la professora va explicant alguna història relaxant. En acabar, ella pregunta: «quines sensacions heu tingut?», i els estudiants expressen amb tothom les seves. L'activitat guiada que té els objectius d'exercitar la respiració i el connectar-se amb el seu cos i la seva ment, va ser una idea de la Laura durant el període de vacances del segon trimestre, període clau per a ella, per reflexionar sobre el que feia. Recordem el seu petit escrit que va lliurar abans de vacances, exposat en l'apartat *Relats de la docent*.

Fer sortir els sentiments també és una forma d'alliberament, per la qual cosa es va proposar la lliure elecció de l'estil d'escriure de cadascú, sense pauta. Així mateix, els diaris han estat un canal de comunicació entre la docent i els seus estudiants, perquè la lectura i revisió han estat moments emotius, d'entrar en les seves vides i aquí ella ho fa cuidant la relació que estableix, per exemple, a través dels missatges que va escrivint als diaris. Plantegem la idea d'acompanyar (i deixar-se acompanyar) en el reconeixement de les emocions. Com hem dit al principi, si reconeixem les nostres emocions podríem integrar-les en la nostra vida i ajudar a millorar les relacions amb els (les) altres i a conèixer-nos millor. Així, es tracta d'una formació que la persona ha d'acomplir al llarg de tota la vida (Darder, 2011).

Les poques investigacions i publicacions de les emocions en secundària ens planteja el desafiament de fer recerques sobre aquesta temàtica i des de cada context, perquè la incorporació de les emocions a la quotidianitat escolar obre la possibilitat de viure l'experiència pedagògica como una experiència que vincula (Toro, 2014).

Referències

- Apolline, T. (2011) «Historias de vida y conectividades emergentes», a Hernández, F.; Sancho, J.M.; Rivas, J.I. [coord.] *Historias de vida en Educación. Biografías en Contexto*. ESBRINA-RECERCA, Universidad de Barcelona, 4, p. 126-131.
- Barr, D.J.; Bardige, B. (2012) «Facing History of Ourselves», a Brown, P.M.; Corrigan, M.W.; Higgins-D'Alessandro, A. [coord.] *Handbook of Prosocial Education*, vol. 2, Lanham, Rowman & Littlefield, p. 665-680.
- Bisquerra, R. (2005) «La educación emocional en la formación del profesorado». *Revista Interuniversitaria de Formación de Profesorado*, 54, p. 95-114.
- Bisquerra, R.; Pérez, N. (2012) «Educación emocional: estrategias para su puesta en práctica». *Revista de la Asociación de Inspectores de Educación de España*, 16. Disponible a: <http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4398894&orden=413218&info=link> [accés: 10.3.2015]
- Carpena, A.; Gómez, J. (2006) «Les emocions». *Guix*, 325, p. 60-63.

- Cervone, B.; Cushman, K. (2014) «Integrating Social-Emotional Learning Into High School». *Education Week*, 33, p. 24-28.
- Clandinin, D.J. (2013) *Engaging in Narrative Inquiry*. Walnut Creek, CA, Left Coast Press.
- Connelly, F.M.; Clandinin, D.J. (1988) *Teachers as curriculum planners. Narratives of experience*. Nova York, Teachers College Press.
- Contreras, J. (2015) «Profundizar narrativamente la educación», a Souza, E.C. de [org.] *(Auto)biografias e documentação narrativa: redes de pesquisa e formação*. Salvador, EDUFBA, p. 17-39.
- Costillo, E.; Borrachero, A.; Brígido, A.; Mellado, V. (2013) «Las emociones sobre la enseñanza-aprendizaje de las ciencias y las matemáticas de futuros profesores de Secundaria». *Revista Eureka sobre Enseñanza y Divulgación de las Ciencias*, 10, p. 514-532.
- Darder, M.; Royo, M.; Gómez, J.; Salmurri, F. (2001) «Les emocions en el centre educatiu Zembylas ». *Perspectiva escolar*, 256, p. 25-35.
- Darder, P. (2011) «Emocions i educació, una perspectiva d'ampli abast». *Perspectiva escolar*, 351, p. 4-12.
- Gloeckner, P. (2007) *Diario de una adolescente*. Barcelona, Ediciones La Cúpula.
- Grau, R. (2015) «L'organització i el desplegament curricular a l'Institut Quatre Cantons». *Perspectiva Escolar*, 383, p. 18-23.
- Gruwell, E. (1999) *The Freedom Writers Diary*. Nova York, Penguin Random House Grupo Editorial.
- Hargreaves, A. (2000) «Mixed emotions: Teachers perceptions of their interactions with students». *Teaching and Teacher Education*, 16 (7), p. 811-826.
- Hernández, P. (2002) *Los moldes de la mente: Más allá de la inteligencia emocional*. La Laguna, Tafor Publicaciones S.L.
- Hernández, P.; Capote, C.; Fernández, A. (2007) «Moldes mentales y emociones en el proceso de aprendizaje». *Revista de Orientación Educativa*, 21(39), p. 31-46.
- Hernández, F. (2011) «Las historias de vida en el marco del giro narrativo en la investigación en Ciencias Sociales: los desafíos de poner biografías en contexto», a Hernández, F.; Sancho, J.M.; Rivas, J.I. [coord.] *Historias de vida en Educación. Biografías en contexto*. ESBIRINA-RECERCA, Universidad de Barcelona, 4, p. 13-22.
- López, A. (2001) «Entre madres y maestras». *Cuadernos de Pedagogía*, 306, p. 62-65.
- Molina, D. (2013) «Explorar la relación educativa. Acompañar el proceder creativo de una maestra», a Chisverts, M.J.; Ros, A.; Horcas, V. [coord.] *A propósito de la inclusión educativa: una mirada ampliada de lo escolar*. Barcelona, Octaedro, p. 143-171.
- Pérez, F. (2002) *Una propuesta didáctica sobre la narración: intercambiar vivencias y reconocerse en la escritura. Criterios de producción y evaluación de los textos narrativos autobiográficos en secundaria*. Barcelona, Horsori.
- Porlán, R. (2008) *El diario de clase y el análisis de la práctica*. Sevilla, Junta de Andalucía.
- Sánchez, A.; Sánchez L. (2015) «Educación emocional: diez razones para una propuesta». *Cuadernos de Pedagogía*, 452, p. 86-91.
- Toro, J.M. (2014) «Las emociones: un viaje al corazón inmenso de los más pequeños». *Cuadernos de Pedagogía*, 443, p. 64-66.

- Ventura, M. (2010) «Investigar desde la escritura autobiográfica a través de relatos de experiencias», a Contreras, J.; Pérez de Lara, N. [coord.] *Investigar la experiencia educativa*. Madrid, Ediciones Morata, p. 225-240.
- Woolfolk, A. (2010) *Psicología educativa*. Mèxic, Pearson Educación.
- Zabalza, M.A. (2004) *Diarios de clase: un instrumento de investigación y desarrollo personal*. Madrid, Narcea.
- Zembylas, M. (2005) «Discursive practices, genealogies, and emotional rules: A poststructuralist view on emotion and identity in teaching». *Teaching and Teacher Education*, 21 (8), p. 355-367.

Vida y emociones: trabajando con diarios personales narrativos en educación secundaria

Resumen: Esta investigación surge del trabajo semanal de alumnos de 2º de ESO. El trabajo consistía en la escritura de diarios personales y, por tanto, de relatos sobre sus vidas. La finalidad de esta tarea era la de potenciar, por un lado, la escritura y la ortografía en la materia de catalán y, por otro, trabajar con y desde las emociones. Los objetivos del estudio son: analizar cómo el uso del diario narrativo permitió fortalecer los lazos emocionales entre una docente de catalán y sus estudiantes y, como los diarios pueden ser una estrategia que posibilita trabajar con las emociones de los estudiantes de secundaria. Presentamos algunos extractos de los diarios personales de los estudiantes y las explicaciones de la docente que nos han permitido reflexionar sobre una educación que se centra en sus protagonistas. Los relatos fueron el eje de una propuesta pedagógica que nos invitan a pensar en una formación del profesorado que perciba la importancia de las emociones en el proceso de aprendizaje.

Palabras clave: Historias de vida, narrativa, emociones, lengua catalana, secundaria

Vie et émotions : l'analyse de journaux intimes dans l'enseignement secondaire

Résumé: Un travail hebdomadaire réalisé par des élèves de cinquième est le point de départ de cette recherche. Dans le cadre de ce travail, les élèves devaient écrire un journal intime et, par conséquent, des récits sur leur vie. Cette tâche visait, d'une part, à stimuler l'écriture et l'orthographe dans la matière de catalan et, de l'autre, à travailler avec et à partir des émotions. L'étude a pour objectif d'analyser le rôle du récit personnel dans le renforcement des liens émotionnels entre une enseignante de catalan et ses étudiants et celui des journaux intimes en tant que stratégie pour travailler avec les émotions des étudiants du secondaire. Nous présentons quelques extraits des journaux intimes des étudiants, accompagnés des explications de l'enseignante, qui nous ont permis d'entamer une réflexion sur une éducation axée sur ses propres acteurs. Une proposition pédagogique s'est articulée autour de ces récits : elle nous invite à envisager une formation pour les enseignants qui soit sensible à l'importance des émotions dans le processus d'apprentissage.

Mots clés: Histoires de vie, récits, émotions, catalan, secondaire

Life and emotions: working with personal diaries in secondary education

Abstract: This study arises out of the weekly work done by students in the second year of compulsory secondary education. The study involved writing personal diaries that gave accounts of the students' lives. The aim of the diaries was for the students to strengthen their writing and spelling skills in Catalan and to work with and from their emotions. The aims of the study were to analyse how the diary could help reinforce the emotional bonds between a Catalan teacher and her students and explore how the diaries enabled secondary school students to work with emotions. The paper sets out extracts from the diaries and from the teacher's explanations, enabling us to reflect on an education that focuses on the key actors involved. The diary narratives serve as a core element in a pedagogical approach that invites reflection on teacher training that sees the importance of emotions in the learning process.

Keywords: Life histories, narrative, emotions, Catalan language, secondary education